

Tromgeroffel tijdens de stadsvogeltelling

Heel vaak door het stedelijk gebied fietsen met een verrekijker om. Leo Apon (50) kent Dordrecht als stadsvogelaar als z'n broekzak. Ieder voorjaar brengt hij samen met andere vrijwilligers van de vogelwerkgroep de bijzondere soorten binnen de gemeentegrenzen in kaart. 'Nachtgalen, IJsvogels, Blauwborsten, we hebben ze hier allemaal. Maar de meest typerende soort is inmiddels, verrassend genoeg, de Stormmeeuw'.

Stevig doorfietsend loodst Leo me langs de stadsparken en bouwterreintjes van Dordrecht-Zuid naar het zeehavengebied. Onderwijl enthousiast pratend over de broedvogeltellingen die hij jaarlijks coördineert. 'Van het hele stedelijke gebied hebben we een BMP-telgebied gemaakt. Van 21 schaarse en zeldzame soorten houden we de territoria bij. Op een oppervlakte van wel zo'n 3000 hectare. Het is een kwestie van heel gericht de geschikte stukken afzoeken binnen de datumgrenzen van de soorten. En alle tien de postcodegebieden van de gemeente worden via MUS geteld, samen met vrijwilligers van het IVN. Ja, daar gaat een bak tijd in zitten.'

Vaste routes

De eerste plek waar we in de remmen knijpen, is een steile slootkant. 'Hier is het stadse telwerk begonnen', vertelt Leo. 'In mei 2006 fietste ik naar mijn werk en zag een IJsvogel met een prooi naar deze hoek vliegen. Daar bleek een nest te zitten. Vervolgens heb ik in het voorjaar van 2007 voor het eerst alle territoria in kaart gebracht. De teller stopte bij negen. Het heeft daarna nog drie jaar geduurd voordat ik samen met Sander Terlouw de stad als telgebied durfde aan te melden. Nu we wat medetellers hebben, kan ik het werk verdelen. Dit voorjaar werken we voor het eerst met vaste routes om het telwerk meer gestandaardiseerd aan te pakken.'

Vergeten stukje

Aan de andere kant van de rondweg blijkt, ingeklemd tussen een woonwijk en sportvelden, een kreekrestant te liggen uit de tijd dat het gebied nog bij de Biesbosch hoorde. 'Hier zit het enige groepje reeën van de stad. Ik heb ze zelf nog niet gezien, maar de bewoners hiërarcher melden ze wel eens. In de jaren tachtig zat hier nog een Roerdomp. Vervolgens zijn er bomen gepland en verdwenen riet en ruigte bijna helemaal. Maar daar is verandering in gekomen; een paar jaar geleden zijn we in overleg met de gemeente gegaan om de natuurwaarden te vergroten. Inmiddels zijn er al veel bomen gekapt, geringd en omgetrokken zodat er nu wortelkluiten liggen. Kijk, in die wand broedde vorig jaar een IJsvogel. Dit jaar is de Cetti's Zanger nieuw in dit stuk.'

Even verderop ligt een mooie groenstrook waar volgens Leo sinds kort Boomklevers zitten. 'In de meeste oude stadsparken zitten die al zo lang als ik hier vogels kijk, maar ze verspreiden zich recent ook naar jongere parken en groenstroken.'

Unieke binnenlandkolonie

Welke soort hij de meest typerende van Dordrecht vindt? 'Voor veel soorten die we volgen is de stad maar een marginaal biotoop. Dat merk je bijvoorbeeld na een strenge winter bij de IJsvogel. Die overleeft dan aan de randen en trekt de Biesbosch in, waar nog wel kwelslootjes zijn. Van de Nachtegaal en Rietzanger variëren de aantallen per jaar best sterk en ook dat blijven soorten die niet echt de bebouwde kom in trekken. Ik kies voor de Stormmeeuw. Eigenlijk is het dankzij de Vogelatlas dat we die in kaart zijn gaan brengen. In 2013 hebben we de kolonies in het zeehavengebied voor het eerst geteld en we kwamen meteen op zeker 88 paren uit. Het jaar erna hadden we er 150. Als ik naar oudere MUS-tellingen kijk, dan moeten ze er al veel langer broeden. Je komt ze op de gekste plekken tegen, zoals op zo'n meerpaal en op die buisleidingen daar. Het lastige is dat de meeste Stormmeeuwen op afgesloten terreinen broeden. We mogen op verschillende terreinen komen en kiezen een zaterdagochtend aan het einde van mei uit om met z'n allen te gaan tellen. Dat kost meer tijd dan je zou denken, omdat het havengebied erg onoverzichtelijk is.' Leo parkeert zijn fiets even naast een opslagterrein met containers en een stuk spoor. Hij wijst op een stootblok waar vorig jaar een nest op lag. 'Ze weten hier aardig succesvol te broeden, want we zien altijd flink wat grote jongen. Ik denk dat het mede te danken is aan het feit dat hier weinig predatoren zitten. Als je op de verspreidingskaart van de soort kijkt, dan zie je een enorme stip staan op Dordrecht. Zo'n grote kolonie in het binnenland, dat is uniek.' Op de achtergrond is het tromgeroffel van de fanfare te horen. 'Ze oefenen pal naast een MUS-telpunt van mij, dat is wel eens lastig', lacht Leo.

Clichébeeld

Vanaf de fiets wijst Leo de ene na de andere slootkant aan die geschikt is voor IJsvogels.

'Ze hebben niet veel nodig. Het clichébeeld van grote steilwanden langs helder, stromend water: onzin! Weet je wat het succes van de soort hier is? Troebel water met veel kleine vis. Ook de fusieafstand van twee kilometer is véél te groot, ongetwijfeld gebaseerd op de situatie in Oost-Nederland. Hier dichtbij, in het kerngebied de Biesbosch, kunnen ze zelfs op honderd meter van elkaar broeden. Met het autoclusterprogramma kunnen we hier in de stad niet uit de voeten. Zonder nestwaarnemingen trekt het programma teveel waarnemingen bij elkaar. We interpreteren nu handmatig en kijken als groep heel kritisch naar alle waarnemingen. 'De datumgrens ligt wat mij betreft te laat, want een goede ronde aan het einde van maart levert vaak al veel waardevolle waarnemingen op. Ze zijn echt heel stiekem in de periode tussen de datumgrenzen, 1 april en 15 mei. In de tweede helft van mei zie je ze weer veel. Je wilt niet weten hoe vaak ik in april langs geschikte broedplekken fiets zonder IJsvogels te zien. Soms krijg ik dan tóch van buurtbewoners te horen dat ze er zitten. Zulk contact hebben we trouwens veelvuldig; oplettende bewoners weten vaak of er een partje aanwezig is. Om ze te informeren over de telling, verstuur ik sinds 2008 de IJsvogelnieuwsbrief, die inmiddels de naam Stadsvogelnieuwsbrief heeft.'

Wim van der Lindenwand

Het sociale aspect komt weer ter sprake als we de fietstocht beëindigen op een baggerdepot om te kijken of er al Oeverzwaluwen zijn en jawel, al tientallen. Leo: 'Jaren geleden kreeg ik contact met Wim van der Linden die het depot bewaakte. Een man met hart voor de natuur. Helaas is hij jong overleden, maar zijn erfenis is nog steeds te zien: de Wim van der Lindenwand. Een steile wand die Wim liet aanleggen voor de Oeverzwaluw. Vorig jaar telde ik er 92 nesten in. Daar word ik nou enthousiast van.'

● Albert de Jong

Meer lezen:

> de laatste stadsvogelnieuwsbrief van Dordrecht (2014) is te lezen door naar vogelwacht.eu te gaan en bij nieuws te kijken.

Stormmeeuw. Zeehavengebied Dordrecht, 29 mei 2014. Foto: Leo Apon